

ÜNİTE NO: VIII

YAZIM KURALLARI VE NOKTALAMA İŞARETLERİ

(Bu ünite 13. Hafta'nın devamı niteliğindedir. 13. Hafta'nın ders notlarını almayı unutmayınız.)

A. YAZIMLA İLGİLİ ÖZEL DURUMLAR

1. İsim-fiillerin Yazılışı :

-me, -ma ekini alan isim-fiiller, ad durum eklerinin tamamını alır. "-i, -e" eklerinden sonra araya "y" kaynaştırma ünsüzü (koruyucu ünsüz) girer:

sevme-y-i, alma-y-ı, sevme-y-e, alma-y-a

sevme-de, alma-da, sevme-den, alma-dan

-mek ekiyle biten eylemliklere yalnızca ad durum eklerinden bulunma ve ayrılma durum ekleri gelir. Belirtme ve yönelme eklerinin -mek'li eylemliklere eklenmesi uygulamasından uzaklaşmıştır:

sevmek-te, almak-ta, sevmek-ten, almak-tan

2 . İle, İdi, İmiş, İse, İken Sözcüklerinin Yazımı:

a. **İle, idi, imiş, ise, iken** sözcükleri olduğu gibi de yazılabilir, ekleştirilerek de yazılabilir. Ünlüyle biten sözcüklere ek olarak getirilince başındaki **i** ünlüleri düşer ve araya **y** ünsüzü girer; ek, büyük ünlü uyumuna uyar:

yenge ile (yengeyle), **baba ile** (babayla), **yenge idi** (yengeydi), **baba idi** (babaydı), **yenge imiş** (yengeymiş), **baba imiş** (babaymış), **yenge iken** (yengeyken), **baba iken** (babayken).

b. Üçüncü kişi iyelik ekinden sonra da baştaki **i** ünlüsü düşer ve araya **y** ünsüzü girer; ek, büyük ünlü uyumuna uyar:

Teyzesiyle, babasıyla, teyzesiydi, babasıydı, teyzesiymiş, babasıymış, teyzesiyse, babasıysa, teyzesiyken, babasıyken.

c. Bu sözcükler ünsüzle biten sözcüklere ek olarak getirilince başlarındaki **i** ünlüleri düşer ve büyük ünlü uyumuna uyar:

Çocukla, küçükle, çocuktu, küçüktü, çocukmuş, küçükmüş, çocuksa, küçükse, çocukken, küçükken.

3. Pekiştirmeli Sıfatların Yazılışı

Pekiştirmeli sıfatlar bitişik yazılır:

çepeçevre, çırcıplak, çırılçıplak dümdüz, düpedüz, gömgök, güpegündüz, kapkara, kupkuru, paramparça, sapsağlam, sapasağlam, sapsarı, sırsıklam, sırlıklam, sipsivri, yemyeşil, yepyeni, pespembe.

4. Sayıların Yazılışı

Sayılar, rakamla da yazıyla da yazılabilir. Yaygın tutum küçük sayıların, yüz, bin sayılarının ve sanatsal içerikli yazılarda geçen sayıların yazıyla yazılmasıdır. Sayılar yazıyla yazıldıklarında her sözcüğü ayrı yazılmalıdır:

O daha on altı yaşındaydı.

Saat, para tutarı, ölçü, istatistiksel sayılar rakamla yazılır.

Saat ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir:

saat dokuzu beş geçe, saat yediye çeyrek kala, saat sekizi on dakika üç saniye geçe, mesela saat onda.

Çok basamaklı sayılarda basamaklar arasına kolay okunmayı sağlamak amacıyla nokta konulur. Rakamla yazılan sayılara ek geldiği zaman, ekler kesmeyle ayrılır. Matematiksel işlemlerde sayıların Arap rakamlarıyla gösterilmesi yaygın bir tutumdur. Çek, senet işlemlerinde yazıyla yazılan sayılar bitişik yazılmalıdır.

Romen rakamları , yüzyıllarda, tarihlerde, hükümdarların adlarında, kitap ve dergi ciltlerinde bir de kitapların asıl bölümlerinin numaralandırılmasında kullanılır.

XX . yüzyıl, 26. V. 2005, IV. Murat, III. Cilt, I. Bölüm

Sayılar kesirler virgülle ayrılır: **8,4** (8 tam onda 4)

Sıra sayıları yazıyla da rakamla da gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda rakamdan sonra nokta konulabileceği gibi kesme konularak derece gösteren ek yazılabilir:

Türkiye 4. sırada yer aldı.

Türkiye 4'üncü sırada yer aldı.

Paylaştırma sayıları yazıyla yazılmalıdır:

Birer, ikişer, üçer üçer, on altışar...

Notayı niteleyen sayılar ayrı yazılır: **on altılık.**

Oyun adlarını niteleyen sayılar bitişik yazılır: **altmışaltı.**

Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü bölümlere ayrılarak yazılır ve araya nokta konur:

326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500 .

5. Alıntı Sözcüklerin Yazılışı (*)

Yabancı kökenli sözcüklerin yazılışlarıyla ilgili bazı noktalar aşağıda gösterilmiştir:

a. İki ünsüzle başlayan batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır: francala, gram, gramer, gramofon, grup, kral, kredi, kritik, plan, pratik, problem, profesör, program, proje, propaganda, protein, prova, psikoloji, slogan, snop, spiker, spor, staj, stil, stüdyo, trafik, tren, triptik.

Bu tür birkaç alıntıda, söz başında veya iki ünsüz arasında bir ünlü türemiştir. Bu ünlü söylenişte de yazılışta da gösterilir: iskarpın, iskele, iskelet, istasyon, istatistik, kulüp.

b.İçinde yan yana iki veya daha fazla ünsüz bulunan batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

Alafranga, apartman, biyografi, elektrik, gangster, kilogram, orkestra, paragraf, program, telgraf.

c.İki ünsüzle biten batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

film, form, lüks, modern, natürmort, psikiyatr, seks, slayt, teyp.

d.Batı kökenli alıntıların içindeki ve sonundaki *g* ünsüzleri olduğu gibi korunur:

Biyografi, diyagram, dogma, magma, monografi, paragraf, program; arkeolog, demagog, diyalog, filolog, jeolog, katalog, monolog, psikolog, ürolog.

Ancak **coğrafya** ve **fotoğraf** sözcüklerinde **g**’ler, **ğ**’ye döner.

UYARI: Aşağıdaki durumlarda batı kökenli sözcükler, özgün biçimleri ile yazılırlar:

1.Bilim, sanat ve uzmanlık dallarında kullanılan bazı terimler:

andante (müzik), **cuprum** (kimya), **deseptyl** (eczacılık), **quercus**, **terminus**, **technicus** (teknik terim).

2.Latin yazı sistemini kullanan dillerden alınma deyim ve sözler:

Veni, vidi, vici (Geldim, gördüm, yendim.); **conditio sine qua non** (Olmazsa olmaz.); **eppur si muove** (Dünya her şeye rağmen dönüyor.); **to be or not to be** (olmak veya olmamak); **l'art pour l'art** (Sanat sanat içindir.); **l'Etat c'est moi** (Devlet benim.); **traduttore traditore** (Çevirmen haindir.); **persona non grata** (istenmeyen kişi).

B. SATIR SONUNDA SÖZCÜKLERİN BÖLÜNMESİ

Dilimizde sözcük içinde iki ünlü arasındaki ünsüz, kendinden öncekiyle değil, kendinden sonraki ünlüyle hece oluşturur.:

ke-sim, ka-ya-lık, ya-ra-sa.

Sözcük içinde yan yana gelen ünsüzlerden ikincisi kendinden sonraki ünlüyle hece kurar:

yal-nız, dur-mak, at-kı, kırk-lar...

Türkçede satıra sığmayan sözcükler bölünebilir, ama heceler bölünemez. Sözcükler bölünürken satır sonuna kısa çizgi (tire) konur. Bölünme işleminde bileşik sözcüklere ayrıcalık tanınmaz. Ayırmada satır sonunda ve başında tek harf bırakılmaz. Kesme işareti kullanılarak çekim ekleri ayrılan özel adlar, satır sonuna geldiği zaman yalnızca kesme işareti kullanılır. Aynı durum rakamlarda da geçerlidir:

.....ke-

sin

.....il-

köğretim

.....ba-

şoyuncu

.....açı-

ci

.....ba-
yii
.....Ardahan'
dan
.....2015'
te

C. BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

Yeni alfabemizde harflerin küçük ve büyük olmak üzere iki biçimi vardır. Yazıda küçük harfler yaygın olarak kullanılır. Büyük harfler ise şuralarda kullanılır:

1. Cümle başlarında:

Erken kalkan yol alır.

UYARI: Cümle rakamla başlayabilir:

1071 yılında Anadolu'nun kapıları bize ardına kadar açıldı.

Cümle içinde, başkasından alınan sözler cümle değerindeyse büyük harfle yazılır. Aktarılan kısım cümle değerinde değilse veya aktarılan cümlenin baş tarafı alınmamışsa küçük harf kullanılır. Yine iki çizgi arasındaki açıklama cümleleri de büyük harfle başlamaz:

Aydınlarımız, "Milletimi, en mesut millet yapayım." der. (Atatürk)
Necati'nin meşhur "...döne döne" redifli gazeli hep ilgimi çekmiştir.

Geçenlerde –bir ya da iki ay önce- beni aradı.

Bizim insanımız –belli çevrelerin yorumuna aldırmayın siz- çok çalışkandır.

İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar.

Bu konuda atalarımız şöyle der: Ayağını yorganına göre uzat.

İki noktadan sonra gelenler, cümle niteliğinde değilse küçük harfle başlar:

Bu şiirde üç öge dikkat çeker: raks, musiki, neşe.

2. Dize başlarında:

Orda bir köy var, uzakta

O köy bizim köyümüzdür.

A. K. Tecer

3. Özel adlarda:

a. Kişi adlarıyla soyadları: **Mustafa Kemal Atatürk, Yahya Kemal Beyatlı**

b. Takma adlar: **Server Bedi (Peyami Safa), Kirpi (Refik Halit)**

c. Kişi adlarından önce ve sonra gelen unvan ve lâkaplar:

Sayın Sadık Tural, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Doktor Behçet Uz, Hasan Bey, Oya Hanım, Yavuz Sultan Selim, Genç Osman, Deli Petro.

UYARI: Akrabalık adları özel adların sonundaysa küçük, önündeyse büyük yazılır: **Nilüfer teyze, Nurcan hala, İsmail dayı; Nene Hatun, Dede Korkut, Hala Sultan.**

Resmi yazışmalarda saygı sözcüğünden sonra kullanılan makam, unvan adları:

Sayın Bakan, Sayın Rektör, Sayın Müsteşar, Sayın Vali...

d. Mektuplarda kullanılan hitapların başında: **Sevgili Anneciğim.**

e. Hayvanlara verilen özel adlar: **Düldül, Sarıkız, Tekir, Minnoş, Prenses.**

f. Ulus, boy, oymak adları: **Türk, Arap; Oğuz, Kırgız; Beydili, Karakeçili.**

g. Dil, lehçe adları: **İngilizce, Türkmence, Yakutça, Çuvaşça.**

h. Devlet adları: **Türkiye Cumhuriyeti, Birleşik Krallık, Suudi Arabistan.**

i. Din, mezhep, tarikat adlarıyla bunların mensuplarını belirten sözcüklerde:

Müslüman, Müslümanlık, Hanefî, Hanefîlik, Şafiîlik, Malikîlik.

j. Din ve mitoloji kavramları: **Tanrı, Allah, Cebrail, Nekir, Zeus, Lat.**

UYARI: Tanrı sözcüğü özel ad olmadığında küçük yazılır: Eski Yunan tanrıları.)

k. Gezegen ve yıldız adları: **Jüpiter, Dünya, Halley, Güneş, Ay.**

(UYARI: Dünya, güneş, ay sözcükleri terim anlamı dışında küçük yazılır:

Yeni daireleri iyi güneş görüyordu.

Onu sana dünyada vermem.

Yer adları: **Asya (anakara), Kazakistan (ülke), İç Anadolu (bölge), Gümüşhane (il), Şiran (ilçe), Karaköy (köy), Çankaya (semt), Ziya Gökalp Caddesi (cadde), Çalı Sokağı (sokak).**

UYARI: Yer adlarında birinci sözcükten sonra gelen "deniz, ırmak, nehir, çay, göl, dağ, geçit, boğaz..." gibi tür bildiren ikinci adlar küçük harfle başlar: **Marmara denizi, Aral gölü, Sakarya ırmağı, Tuna nehri, Erciyes dağı, Harşit çayı.** Ancak ikinci ad özel ada dahilse ikinci ad da büyük harfle başlar: **İstanbul Boğazı, Van Gölü, Tuz Gölü, Rumeli Hisarı, Gülek Geçidi, Ağrı Dağı, Harran Ovası, Adalar Denizi, Kelkit Çayı.** Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak, çıkmaz adlarında geçen "mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak, çıkmaz" sözcükleri büyük yazılır: **Fatih Mahallesi, Taksim Meydanı, Turgut Özal Bulvarı, İnönü Caddesi, Cemal Nadir Sokağı, Osman Bey Çıkmazı.**

l. Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt adlarının bütün sözcükleri:

Dolmabahçe Sarayı, Revan Köşkü, Bağdat Köşkü, Horozlu Han, Kars Kalesi, Malabadi Köprüsü, Kız Kulesi, İnönü Anıtı...

m. Kurum, kuruluş, kurul adları: **Türk Dil Kurumu, Bakanlar Kurulu, Yüksek Öğretim Kurulu, Toprak Mahsulleri Ofisi, Ankara Ticaret Odası...**

n. Kitap, dergi, gazete, tablo, heykel, yasa, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her sözcüğü: **Yaban, Tutsak, Esir Şehrin İnsanları, Zamanın Elinden Tutmak; Töre, Türk Yurdu, Varlık, Türk Dili; Hürriyet, Cumhuriyet, Yeniçağ, Zaman; Halı Dokuyan Kızlar, Mona Liza; Düşünen Adam; Ceza Kanunu...**

UYARI: Özel ada ait olmayan tür belli edici sözcükler küçük yazılır: **Deli Kurt romanı, Milliyet gazetesi, Bilim-Teknik dergisi, Mona Liza tablosu.** Kitap adlarında ve başlıklarda geçen "ve", "ile", "ya", "veya", "yahut", "ki", "-de", "mi" sözcükleri küçük harfle yazılır: **Suç ve Ceza, Kerem ile Aslı, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe, Turfanda mı, Turfa mı?, Diyorlar ki, Ben de Yazdım...**

r. Bayram adları: **Kurban Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, Öğretmenler Günü, Tıp Bayramı, Anneler Günü, Sevgililer Günü,**

s. Tarihî olay, çağ ve dönem adları: **Orta Çağ, Fransız Devrimi, Kurtuluş Savaşı, Aydınlanma Dönemi, Rönesans, Millî Edebiyat Dönemi...**

UYARI: Tarihî dönem bildirmeyen tür veya tarz bildiren terimler küçük harfle başlar: divan edebiyatı, divan şiiri, divan nazım şekilleri, halk edebiyatı, halk şiiri, eski Türk edebiyatı, Türk sanat müziği, tekke edebiyatı, Tanzimat edebiyatı...

t. Özel adlardan türetilen sözcükler: **Türkçe, Türkçü, Türklük, Türkçecilik, Türkçeci, Türkleşmek, Ankaralı, Avrupalılaşmak...**

UYARI: Türetilmiş özel adlardan sonra çekim ekleri gelirse kesme işareti konulmaz: **Türkçenin, Türkçüler, Türklüğün...**Özel ad asıl anlamı dışında kullanılırsa küçük harfle başlanarak yazılır: **jul, amper, acemi, hicaz; bayati, türkü, acemaşiran, varsağı...**

u. Yer ve ulus adlarıyla kurulan bileşik sözcükler: **Oltu taşı, Van kedisi, Adana kebabı, Urfa peyniri, Brüksel lahanası, Afyon kaymağı, İngiliz anahtarı, Frenk gömleği, Washington portakalı, Japon gülü, Hindistan cevizi...**

1. Tarihlerde geçen ay ve gün adları: **29 Ekim 1923, 29 Mayıs 1453 Salı günü...**

2. Levhalar, açıklama yazıları: **Giriş, Çıkış, Başkan, Doktor, Müdür, Başhekim...**

Levhalardeki yazılar birden çok sözcükten oluşursa yalnız birinci sözcük büyük harfle başlar: **Doktor odası, Öğretmenler odası, Otobüs durağı, Dolmuş durağı...**

6 .Bilim dallarında kullanılan terimlerin büyük harfle yazılıp yazılmayacağı ilgili dallardaki uygulamaya bağlıdır.

7. Zarf üzerindeki bütün sözcükler büyük harfle başlanarak yazılır.

8. Kısaltmaların bir bölümünde büyük harf kullanılır.

D. BİTİŞİK YAZILMASI GEREKEN BİRLEŞİK SÖZCÜKLER

Belirsiz ad tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik eylemler, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli eylemlerden oluşan ifadeler, yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik sözcük olurlar: *yer çekimi, hanımeli, ses bilgisi; beyaz peynir, açıkgöz, toplu iğne; eli açık, sırtı pek; söz etmek, zikretmek, hasta olmak, gelebilmek, yazadurmak, alivermek; çoluk çocuk, çıtçıt, altüst; başüstüne, günaydın; sağ ol, ateşkes, külbastı.*

Birleşik sözcükler belirli kurallar çerçevesinde bitişik veya ayrı olarak yazılır.

Birleşik sözcükler aşağıdaki durumlarda bitişik yazılır, bu durumlar dışındakiler ayrı yazılır:

1. Ses düşmesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır: *kaynana* (< *kayın ana*), *kaynata* (< *kayın ata*), *nasıl* (< *ne asıl*), *niçin* (< *ne için*), *pazartesi* (< *pazar ertesi*), *sütlaç* (< *sütlü aş*), *birbiri* (< *biri biri*).

2. Et- ve ol- yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine veya ses türemesine uğrayan birleşik sözcükler bitişik yazılır: *emretmek* (<emir etmek), *kaybolmak* (<kayıp olmak); *haletmek* (<hal' etmek=tahttan indirmek), *menolunmak* (<men' olunmak); *affetmek* (<af etmek), *reddetmek* (<ret etmek).

3. Sözcüklerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik sözcükler bitişik yazılır.

a. Bitki adları: *aslanağzı*, *civanperçemi*, *keçiboynuzu*, *kuşburnu*, *turnagagası*, *akkuyruk* (çay), *alabaş*, *altınbaş* (kavun), *altıparmak* (palamut), *beşbıyık* (muşmula), *acemborusu*, *çobançantası*, *gelifeneri*, *karnıkara* (börülce), *kuşyemi*, *şeytanarabası*, *yı lanyastığı*, *akşamsefası*, *camgüzeli*, *çadırüşağı*, *gecesefası*, *ayşekadın* (fasulye), *hafızali* (üzüm), *havvaanaeli*, *meryemanaeldiveni*.

b. Hayvan adları: *danaburnu* (böcek), , *alabacak* (at), *bağrıkara* (kuş),, *beşpençe* (deniz hayvanı), *çakırkanat* (ördek), *kababurun* (balık), *kamçıkuyruk* (koyun), *kamışkulak* (at), *karabaş*, *karagöz* (balık), *kara-fatma* (böcek), *kızı lkanat* (balık), *sarıkuyruk* (balık), *yeşilbaş* (ördek), *sazkayası* (balık), *sırtıkara* (balık), *şeytaniğnesi*, *yalıçapkını* (kuş), *bozbakkal* (kuş), *bozyürük* (yılan), *karadul* (örümcek)

c. Hastalık adları: *itdirseği* (arpacık), *delibaş*, *karabacak*, *karataban*.

ç. Alet ve eşya adları: *balıkgözü* (halka), *deveboynu* (boru), *domuzayağı* (çubuk), *domuztırnağı* (kanca), *horozayağı* (burgu), *kargaburnu* (alet), *keçitırnağı* (oyma kalemi), *kedigözü* (lamba), *leylekgagası* (alet), *sıçankuyruğu* (törpü), *baltabaş* (gemi) *gagaburun* (gemi), *kancabaş* (kayık), *adayavrusu* (tekne).

d. Biçim adları: *ayıbacığı* (yelken biçimi), *balıksırtı* (desen), *civankaşı* (nakış), *eşeksırtı* (çatı biçimi), *kazkanadı* (oyun), *kırlangıçkuyruğu* (işaret), *koçboynuzu* (işaret), *köpekkuyruğu* (spor), *sıçandışı* (dikiş), *balgümeci* (dikiş), *beşikörtüsü* (çatı biçimi), *turnageçidi* (fırtına).

e. Yiyecek adları: *dilberdudağı* (tatlı), *hanımgöbeği* (tatlı), *hanımparmağı* (tatlı), *kadınbudu* (köfte), *kadıngöbeği* (tatlı), *kargabeyni* (yemek), *kedidili* (bisküvi), *tavukgöğsü* (tatlı), *vezirparmağı* (tatlı), *bülbülyuvası* (tatlı), *kuşlokumu* (kurabiye), *alinazik* (kebab).

f. Oyun adları: *beştaş*, *dokuztaş*, *üçtaş*.

g. Gök cisimlerinin adları: *Altıkardeş* (yıldız kümesi), *Arıkovanı* (yıldız kümesi), *Büyükayı* (yıldız kümesi), *Demirkazık* (yıldız), *Küçükayı* (yıldız kümesi), *Kervankıran* (yıldız), *Samanyolu* (yıldız kümesi), *Yedıkardeş* (yıldız kümesi).

ğ. Renk adları: *baklaçiçeği*, *balköpüğü*, *camgöbeği*, *devetüyü*, *fildişi*, *gülkurusu*, *kavuniçi*, *narçiçeği*, *ördekbaşı*, *ördekgagası*, *tavşanağzı*, *tavşankanı*, *turnagözü*, *vapurdumanı*, *vişneçürüğü*, *yavruağzı*.

4. -a, -e, -ı, -i, -u, -ü zarf-fiil ekleriyle *bilmek*, vermek, kalmak, durmak, gelmek, görmek ve yazmak eylemleriyle yapılan tasvirî eylemler bitişik yazılır: *alabildiğine*, *düşünebilmek*, *yapabilmek*; *uyuyakalmak*; *gidedurmak*, *yazadurmak*; *çıkagelmek*, *olagelmek*, *süregelmek*; *düşeyazmak*, *öleyazmak*; *alıvermek*, *gelivermek*, *gülüvermek*, *uçuvermek*; *düşmeyegör*, *ölmeyegör*.

5. Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik

sözcükler bitişik yazılır: *alaşağı*, *albeni*, *ateşkes*, *çalçene*, *çalyaka*, *dönbaba*, *gelberi*, *incitmebeni*, *rastgele*, *sallabaş*, *sallasırt*, *sıkboğaz*, *unutmabeni*; *çekyat*, *geçgeç*, *kaçgöç*, *kapkaç*, *örtbas*, *seçal*, *veryansın*, *yapboz*, *yazboz tahtası*.

6. -an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve -mış/-miş sıfat-fiil eklerinin kalıplaşmasıyla oluşan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

ağaçkakan, alaybozan, cankurtaran, çöpçatan, dalgakıran, demirkapan, etyaran, filizkıran, gökdelen, oyunbozan, saçkıran, yelkovan, yolgeçen;

Akımtoplar, altıpatlar, barışsever, basınçölçer, betonkarar, bilgisayar, çoksatar, dilsever, füzeatar, özezer, pürüzalır, uçaksavar, yurtsever;

Baştanımaz, değerbilmez, etyemez, hacıyatmaz, kadirbilmez, karıncaezmez, kuşkonmaz, külyutmaz, tanrıtanımaz, varyemez;

Çokbilmiş, güngörmüş.

7. İkinci sözcüğü -dı belirli geçmiş zaman ekiyle kurulan bileşikler bitişik yazılır:

Albastı, ciğerdeldi, çıtkırıldım, dalbastı, firdöndü, gecekondı, gündöndü, hünkârbeğendi, imambayıldı, karyağdı, külbastı, mirasyedi, papazkaçtı, serdengeçti, şıpsevdi, zıpçıktı.

8. Her iki sözcüğü de -dı belirli geçmiş zaman veya -r geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış olan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

Dedikodu, kaptıkaçtı, oldubitti, uçtuuçtu (oyun); biçerbağlar, biçerdöver, göçerkonar, kazaratar, konargöçer, okuryazar, uyurgezer, yanardöner, yüzergezer.

Aynı yapıda olan *çakaralmaz* da bitişik yazılır.

9. Somut olarak yer bildirmeyen alt, üst ve üzeri sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik sözcükler bitişik yazılır:

Ayakaltı, bilinçaltı, gözaltı (gözetim), şuuraltı; akşamüstü, akşamüzeri, ayaküstü, ayaküzeri, bayramüstü, gerçeküstü, ikindiüstü, olağanüstü, öğleüstü, öğleüzeri, suçüstü, yüzüstü.

10. İki veya daha çok sözcüğün birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakaplar bitişik yazılır:

Alper, Aydoğdu, Birol, Gülnihal, Gülseren, Gündoğdu, Şenol, Varol; Abasıyanık, Adivar, Atatürk, Gökalp, Güntekin, İnönü, Karaosmanoğlu,

Tanpınar, Yurdakul; Boynueğri Mehmet Paşa, Tepedelenli Ali Paşa, Yirmisekiz Çelebi Mehmet, Yedisekiz Hasan Paşa.

11. İki veya daha çok sözcükten oluşmuş Türkçe yer adları bitişik

yazılır: *Çanakkale, Gümüşhane; Acıpayam, Pınarbaşı, Şebinkarahisar; Beşiktaş, Kabataş.*

Şehir, kent, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su vb. sözcüklerle kurulmuş sıfat tamlaması ve belirsiz ad tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır:

Akşehir, Eskişehir, Suşehri, Yenişehir; Atakent, Batıkent, Konutkent, Korukent, Çengelköy, Sarıyer, Yenimahalle; Karabağ, Karadağ, Uludağ; Kocatepe, Tınaztepe; Akdeniz, Karadeniz, Kızıldeniz; Acıgöl; Kızılırmak, Yeşilirmak; İncesu, Karasu, Sarısu, Akçay.

12. Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb. yer ve kuruluş adlarında unvan kelimesi sonda ise,

gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır: *Abidinpaşa, Bayrampaşa, Davutpaşa, Ertuğrulgazi, Kemalpaşa (ilçesi); Necatibey (Caddesi), Mustafabey (Caddesi).*

13. Ara yönler bitişik yazılır: *güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu.*

14. Dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan sözcükler de vardır:

a. *Baş* sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları: *Başağırlık, başbakan, başçavuş, başeser, başfiyat, başhekim, başhemşire, başkahraman, başkarakter, başkent, başkomutan, başköşe, başmüfettiş, başöğretmen, başparmak, başpehlivan, başrol, başsavcı, başşehir, başyazar.*

b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki “baş” sözüyle oluşturulan belirsiz ad tamlamaları: *Aşçıbaşı, binbaşı, çarkçıbaşı, çeribaşı, elebaşı, mehterbaşı, onbaşı, ustabaşı, yüzbaşı.*

c. Oğlu, kızı sözleri: *Çapanoğlu, eloğlu, hinoğluhin, elkızı*.

ç. Ağa, bey, efendi, hanım, nine vb. sözlerle kurulanlar: *ağababa, ağabey, beyefendi, efendibaba, hanımanne, hanımefendi, hacıağa, hıyarağalık, kadinnine, paşababa*.

d. Biraz, birkaç, birkaçı, birtakım, birçok, birçoğu, hiçbir, hiçbirisi, herhangi belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

15. Ev ile kurulan birleşikler bitişik yazılır: *Aşevi, bakımevi, basımevi, doğumevi, gözlemevi, huzurevi, konukevi, orduevi, öğretmenevi, polisevi, yayınevi*.

16. Hane, name, zade sözcükleriyle oluşturulan birleşikler bitişik yazılır:

Çayhane, dersane, kahvehane, yazıhane; beyanname, kanunname, se-yahatname, siyasetname; amcazade, dayızade, teyzezade.

UYARI: *Eczahane, hastahane, pastahane, postahane* sözleri kullarımdaki yaygınlık dolayısıyla **eczane, hastane, pastane, postane** biçiminde yazılmaktadır.

17. Farsça kurala göre oluşturulan ad ve sıfat tamlamaları ile kalıplaşmış biçimler bitişik yazılır:

Cürmümeşhut, darıdünya, ehlibeyt, ehvenişer, erkânıharp, fecrisadık, gayrimenkul, gayrimeşru, hüsnükuruntu, hüsnüniyet, suikast, hamdüsenâ, hercümerç.

18. Arapça kurala göre oluşturulan tamlamalar ve kalıplaşmış biçimler bitişik yazılır:

Aliyyülâle, ceffelkalem, darülaceze, darülfünun, daüssıla, fevkalade, fevkalbeşer, hıfzıssıhha, hüvelbaki, şeyhülislam, tahtelbahir, tahteşşuur; âlemşümül, cihanşümül, aleykümselâm, Allahüâlem, bismillah, fenafillah, fisebilillah, hafazanallah, inşallah, maşallah, velhasıl, velhasılıkelam.

19. Müzikte makam adları bitişik yazılır: *Acembuselik, hisarbuselik, muhayyerkürdî*.

Bir sıfatla oluşturulan usul adlarında sıfat ayrı yazılır: *ağır aksak, yürük aksak, yürük semai*.

20. Yasada bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır: *İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim*.

(*) Alıntılarla bitişik ve ayrı yazılan birleşik sözcüklerin yazılışı konusunda TDK Yazım Kılavuzu'nun 2005 baskısı esas alınmıştır.

Sıra Sizde

1. Hane, name, zade ile kurulan birleşik sözcükler nasıl yazılır?

- Bitişik yazılır: Kahvehane, şikayetname, amcazade...

2. Farsça ve Arapça kurala göre oluşturulan tamlama ya da kısa cümleler nasıl yazılır?

Her iki dilden alınan tamlama ya da cümle tipindeki anlatımlar bitişik yazılır:

- Gayrimenkul, fevkalade, suikast, inşallah, aleykümselem, selamünaleyküm

3. Yer, ulus kişi adlarıyla kurulan birleşikler nasıl yazılır?

- İlk sözcüğün ilk harfi büyük, ikinci sözcükler küçük harfle yazılır:

- Oltu taşı, Afyon kaymağı, Japon işi, Fin hamamı, Türk kahvesi, İngiliz anahtarı.

I.NOKTALAMA İŞARETLERİ

Yazıda anlatılanın kolayca anlaşılmasını sağlamak amacıyla kullanılan işaretlere noktalama işaretleri denir. Konuşmada söze duygu değeri katan yüz, göz, el, kol, baş, omuz işaretlerinin yerini yazıda noktalama alır. Her biri ayrı görev üstlenen başlıca noktalama işaretleri şunlardır:

1. Nokta (.)

a.Soru anlamı taşımayan ve içinde ünlem barındırmayan bitmiş cümlelerin sonuna konur:

Şu fani dünya saadetleri içinde hiçbir şey, aziz Türk çocuklarına Türk dilini öğretmek kadar güzel hizmet değildir. (N. S. Banarlı, Türkçenin Sırları)

b.Kısaltmaların bir bölümünde kullanılır:

Al. (alay), Dr. (doktor), İng. (İngilizce), s. (sayfa), vb. (ve benzerleri)

c.Sayıların sonunda sıra bildirmek için kullanılır:

IV. (dördüncü), 10. (onuncu) , XX. yüzyıl, 12. Cadde, 5. Sokak
II. Mehmet

d.Bir yazıda bölüm başlarında kullanılan rakam ve harflerden sonra konur:

I.	1.	A.	a.	a.a.
II.	2.	B.	b.	b.a.

e.Tarihlerin yazılışında:

28. 08. 2005	28. VIII. 2005	28 Ağustos 2005
---------------------	-----------------------	-----------------

f.Saat ve dakika arasında:

03. 10

12. 30

19. 15

22.45

g. Bibliyografik künyelerin sonuna konur:

Ahmet Bican Ercilasun, Dilde Birlik, Cönk Yayınları, İstanbul 1984.

h. Büyük sayılarda sayı bölükleri arasında -isteğe bağlı olarak- kullanılır:

12.560.2001.245.660.300

ı. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır: **15.15 = 225**

2. Virgül (,)

a. Bir cümlede birbiri ardınca sıralanan eş görevli sözcük ve sözleri ayırır:

Eğer dilimizi güçlü bir bilim, sanat, teknik diline, kültür diline dönüştürmek istiyorsak yabancı, yeni kavramları vakit geçirmeden Türkçeden karşılamalıyız.(Doğan Aksan, Anadili)

Paris'te, Kahire'de, Hindistan'da hayvanlar bahçesini gezmiş, birçok aslanlar görmüştüm. (Süleyman Nazif)

Gözüm, canım efendim, sevdiğim, devletli sultanım (Fuzuli)

b. Sıralı cümleleri ayırır:

Yıllar yarlardan, yarlar yıllardan vefasız. (Y.K. Karaosmanoğlu)

Armut piş, ağzıma düş. Atatürk eğitim dilinin tümüyle Türkçe olması üzerinde ısrarla durmuş, eğitimin "millî eğitim" olmasının baş şartını buna bağlamıştır. (Oktay Sinanoğlu, Hedef Türkiye)

c. Cümlede özellikle vurgulanan öğelerden sonra kullanılır:

Önce şunu belirtmeliyiz ki ,Türkçe, başka dillerde çok seyrek kullanılan bu anlatım yolunda ...olağanüstü güçlü ve etkileyici anlatım biçimleri ortaya koymuştur. (Doğan Aksan,Türkçenin Gücü)

d. Uzun cümlelerde yüklemiden uzak düşmüş özneyi belirtmek için kullanılır:

Ömer Seyfeddin, cepheleeri tanımış bir asker olduğundan, savaşların biraz da şuur boğuşması olduğunu görmüştür. (Sadık Tural, Zamanın Elinden Tutmak)

a. Cümle içinde kullanılan ara söz ve ara cümlelerin iki yanında – kısa çizgi göreviyle- kullanılır:

Bu durumda , *siz istediğınızı düşünün*, ona gerçeği söylemekten başka çare kalmadı.

Bu durumu sürüp gidenin mantığı ile açıklamak bizi geçmiş özlemciliği veya egzotik çeşni arayışı gibi tespitlere, *be tespitleri yapma basitliğine*, götürebilir. (Mehmed Doğan,Dil Kültür Yabancılaşma)

Anlama güç kazandırmak için yinelenen sözcükler arasında kullanılır:

Kopar sonbahar tellerinden

Derinden, derinden, derinden

Biten yazla başlar keder musikisi (Yahya Kemal Beyatlı)

Babam, zavallı babam beni kucağına aldı

O zaman babam beni bir daha, bir daha, bir daha öptü. (Cenap Şehabettin)

Yol, hep yol, daima yol...Bitmiyor düzlük yine (Faruk Nafiz Çamlıbel, Han Duvarları)

g. Tırnak içine alınmayan aktarma cümlelerden sora kullanılır:

-Bana istediğınızı söyleyebilirsiniz, dedi.

Oraya herkesten önce varmalıyım, diye düşündü.

Gönder onları içeriye de kızartıversinler, dedi. (Y.K. Karaosmanoğlu, Millî Savaş Hikâyeleri)

h. Kendilerinden sonra gelen cümleyi anlamca pekiştiren,özetleyen “*evet, hayır, yok, elbette ,tamam, olur, olmaz, hadi, hayhay...*” gibi sözcüklerden sonra kullanılır:

Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim. (Mehmet Akif Ersoy, Safahat)
Hüseyin Bey şaşkın bir halde: Peki, buyursunlar, dedi.
(Y.K.Karaosmanoğlu, Millî Savaş Hikâyeleri)

ı. Hitaplardan sonra kullanılır:

Yurttaşlarım, Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. (Atatürk)
Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne,
Milli Eğitim Bakanlığına,
Sayın Bakan,
Sevgili Arkadaşım,
Saygıdeğer Babacığım,

a. Yazışmalarda yer adlarını tarihlerden ayırmak için kullanılır:

Ankara, 30 Ağustos 2005

b. Bibliyografik künyelerde kullanılır:

Nihat Özon, Sinema Terimleri Sözlüğü, TDK Yayını, Ankara 1963.

Türk Dil Kurumu, İmlâ Kılavuzu, TTK, Basım evi, Ankara 1993.

Sadık Tural, Edebiyat Bilimine Katkıları, Ecdad Yayını, Ankara 1993.

c. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için konur: **3,5** (üç tam, onda beş; üç buçuk) ; **0,75** (sıfır tam yüzde yetmiş beş)

d. Anlatım bozukluğuna yol açmamak için mutlaka kullanılması gereken yerler de vardır:

1. Adın önüne rastlayan adlaşmış sıfatları belirtmek için kullanılır:

Küçük, çam ağacının altına saklandı.

Vahşi, kadına doğru sessizce yaklaştı.

2. Tamlayanı düşmüş ad tamlamalarında düşmeyen söz cük,başka bir adın sonuna rastlarsa kullanılır:

Subay, çocuklarına özel ders veriyordu.

3. Adların sıfat görevinde kullanıldıkları tamlamalarda addan sonra kullanılır:

Toprak, yolun kıyısında duruyordu.

4. İşaret sıfatı ile işaret zamirini ayırmak için kullanılır:

O, sınıfın duvarına asılmalıydı.

Bu, apartmanın girişinde duruyordu.

e. Konuşma çizgisinden önce kullanılır:

Kapıdaki kadın başkalarının yaklaştığını fark edip,

Çabuk açın kapıyı, diye fısıldadı.

3.Noktalı virgül (;)

a. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için kullanılır:

Aslan, kaplan, çakal vahşi; kedi, köpek, tavuk evcil hayvanlardır.

Meyvelerden armut, muz, üzüm; sebzelerden pırasa, maydanoz,soğan aldı.

b. Öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri ayırır:

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

Daha neler, tavuk meler; kurbağa oturmuş, çocuk beler.

c. Virgülle ayrılmış örnekleri değişik örneklerden ayırmak için kullanılır:

Asya, Avrupa, Afrika anakaralara; Çin, İspanya, Mısır ülkelere örnektir.

Eser verilen türler arasında şiir, tiyatro, öykü; türlerin öğeleri arasında da uyak, dekor, olay sıralanabilir.

d. Biçimce farklı anlamca birbirine bağlı cümleler arasında kullanılır:

Vatan için ölmek de var;

Fakat borcun yaşamaktır. (Tevfik Fikret)

Sen, ben yok; biz varız. (Ziya Gökalp)

4.İki Nokta (:)

a) Alıntılardan önce iki nokta konur:

"Goethe: Bir yazarın üslûbu, yazarın mizacını taşır, diyor."

b) Kendisinden sonra örnek verilecek cümlelerin sonuna konur:

Mısra sonlarında kafiyeysmi kelimeler de kullanıyor: kapalı, çingirakları, ayakları, yalı, olmalı. (Mehmet Kaplan, Edebiyatımızın İçinden)

c) Bir cümleden sonra açıklama yapılacaksa kullanılır:

Şimdi sana bir itirafta bulunabilirim : Form meselesine bu kadar takılıp kalman... fizik çirkinliğimin mahsulüdür. (Cahit Sıtkı Tarancı)

ç) Karşılıklı konuşmalarda konuşan kişinin adından sonra konur:

Kızlardan biri :

- Keşke çiğ köfte de olsa, diye hayıflandı.

Oğlanlardan biri :

-Yahu o çiğ eti nasıl yiyorsunuz, diye burun kıvırdı.

(Emine Işın, Küçük Dünya)

d) Ses biliminde uzun ünlüyü göstermek için konur: *ka:til, a:ile*

e) Kütüphanecilikte yazarı ile eseri arasına konur: Mario Puzo : Baba

5.Üç Nokta (...)

a. Bitmemiş cümlelerin sonuna konur:

Az sonra nehrin üzerindeki köprü kemerlerinin uğultusu duyuldu ve lokomotif tüm gücüyle böğürdü, vedalaşırcasına...

(Cengiz Aytmatov, Yüz Yüze)

-Hey amca, bir dakika lütfen!...

-Hadi iyi geceler, iyi yolculuklar.

-Kapatma bir dakika, burası artık... (Abdülkadir Hayber, Arakesme)

b. Kaba sayıldığı için söylenmeye veya söylenmesinde sakınca görülen sözcük ve sözlerin yerine kullanılır:

Git işine eş... herif!

Arabacı B...’a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu. (A.H.Tanpınar, Huzur)

c . Alıntılarda, alınmayan bölümlerin yerine kullanılır:

Sait Faik bu hikâyesinde... çevreye geniş yer verir. (M.Kaplan, Hikâye Tahlilleri)

d. Sözün bir yerde kesilerek, kalanı okuyucunun zihninde tamamlamasını sağlamak için kullanılır:

Işıklarda neşe, renklerde neşe, insanlarda neşe... Öyle neşeli bir âlem başlardı ki... (Orhan Hançerlioğlu, Mustafa Kemal’in Askerleri)

e. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için kullanılır:

Beneklerin ötesine berisine sokulan fırça kimini kuşa, kimini yıldıza çeviriyor.

- Yaşa, Reis!...diyorum. Harika vallahi!... (Bedri Rahmi Eyüboğlu, Delifışek)

f. Karşılıklı konuşmalarda eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

Benimle gelir misin?

-Bilmem ki...

- Nasıl bilmezsın?

-Babam...

- Babandan mı korkuyorsun?

-Hayır, yani...

4 Soru İşareti (?)

a. Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna konur:

Arabamız tutarken Erciyeş'in yolunu

Hancı dedim, bildin mi Maraşlı Seyhoğlunu? (Faruk Nafiz, Han Duvarları)

b. Sözde soru cümlelerinin sonuna da konur:

Şakaklarıma kar mı yağdı , ne var?

Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

(Cahit Sıtkı Tarancı,Otuz Beş Yaş Şiiri)

c. Yarıda kesilmiş sorulu cümlelerde üç noktayla kullanılır:

Sen de mi Brütüs?...

d. Kesin olmayan bilgilerin yanına yan ayraç içinde konur:

1238(?) yılında doğan Yunus 1320 yılında ölmüştür.

e. Soru anlamlı sıralı ve bağlı cümlelerde en sona konur

Şiir bir bilgi mi, bir birikim mi?

f. Mi soru sözcüğü zarf – fiil göreviyle kullanıldığında cümlede soru işareti kullanılmaz:

Gözlüğünü taktı mı yazılarını daha iyi okuyor

g. Bileşik yapıdaki cümlelerde soru anlamı temel cümleyle ilgili değilse soru işareti kullanılmaz:

Onu sokakta mı, işte mi gördüğümü hatırlayamıyorum.

7. Ünlem işareti (!)

a. Şaşma, acıma, kızma... gibi derin, sarsıcı, dokunaklı duygular anlatan cümlelerde kullanılır:

Yarışın, şimşekle, yelle...

Ok yumruktur, kılıç sille

Her vuruşta düşen kelle

En azından kırk olacak!

(N.Y.Gençosmanoğlu, Malazgirt Destanı)

Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!

(Yahya Kemal)

b. Seslenme, hitap ve uyarı ünlemlerinden sonra konur:

Ey mavi göklerin beyaz ve kırmızı süsü!... (Arif Nihat Asya, Bayrak)

Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! (Mustafa Kemal Atatürk)

c. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı katmak için araç içinde kullanılır:

Bu parlak fikirlerin (!) az daha bizi felakete sürüklüyordu.

8. Kısa çizgi (-)

- a. Satır sonuna sığmayan sözcüklerin bölünmesinde kullanılır. (bk. V.bölüm)
- b. Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

Sonunda yazlık ev almayı hayal ettiği ilçeye –Çeşme’ye- yerleşti.

Bu ezanlar – ki şahadetleri dinin temeli-

Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

(Mehmet Akif Ersoy)

- c. Dil bilimde kökleri ve ekleri ayırmada kullanılır:

Baş-ar-ı-lı-lar , ek-ici , biç-içi-lik , sarı-ar-dı

- d. Dil bilimde eklerin başında,eylem kök ve gövdelerinin sonunda kullanılır:

-i, -e, -de, -den; -cı, -ce, -lı, -lık...

yaz-, oku-, düşün-,dur- ; bekle-, kazı-

- e. Dil bilimde heceleri ayırmada kullanılır: *seb-ze-ci-lik, Türk-lük, bu-run-sak*

- f. Alıntı sözcüklerle yabancı kurallara göre kurulan tamlama ve türetmelerde

kullanılır:

Edebiyat-ı Cedide, Teşkilât-ı Esasiye; Garaibü's-Sıgar, Fevaidü'l-Kibar

bilâ-kayd u şart, na-çar , hazine-dar, bî-çare, galat-at, memur-in

g. Aralarında ortaklık bulunan kavramlar arasına konur:

Türk-Yunan ilişkileri, Türkçe-İngilizce Sözlük, Ankara-Konya yolu

Hami-Sami dilleri, 2005-2006 öğretim yılı, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, "Mardin-Münih Hattı"zarf-fiil, bağ-fiil, Fen-Edebiyat Fakültesi.

h. Dilimize yerleşmemiş yabancı özel adlarda ve tür adlarında kullanılır:

Sainte-Beuve, Bouches-du-Rhone; by-pass, check-up

I Adreslerde semt ile kent arasında kullanılır: *Bornova-İzmir*

h. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır: *20-10= 10 (yirmi eksi on)*

9. Uzun çizgi (–)

Yazıda satır başında bulunan konuşmaları göstermede kullanılır.
Oyunlarda uzun çizgi konuşanın ardından sonra konur:

Selmin'in yüzü solgundu.

– *Günaydın , dayı*

– *Bonjur Selmin,otur.*

Kız önüne bakıyordu.Besim yeşil zeytin tabağını ona doğru sürdü.

(Peyami Safa, Yalnızız)

Kör Hasan – (Çok sert.) At

o silâhı elinden

S.Naciye – (Korkuyla silâhı atar.) Baba!

Kör Hasan – Seni sarı çiyan seni.

S.Naciye – Geldim ya.

(Recep Bilginer, Sarı Naciye)

10. Eğik çizgi (/)

a. Şiirlerden yapılan alıntılarda, dizeleri yan yana yazarken kullanılır:

*İçimde damla damla bir korku birikiyor / Sanıyorum her sokak başını
kesmiş evler / simsiyah camlarını üzerime dikeyor / Gözleri çıkarılmış bir
âmâ gibi evler. (Necip Fazıl Kısakürek, Kaldırımlar)*

b. Adreslerde apartmanla daire numaraları arasına konur: *Nu: 23/ 16*

c. Adreslerde semt ile kent ve ilçe ile il arasına konur: *10. Cadde, Nu : 23/ 16 Demetevler / ANKARA*

d. Dil bilimde eklerin değişik biçimlerini gösterirken kullanılır:

-ci/-cı, -cü/-cu, -çi /-cı, -çü/-çu

e. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: *50 / 5 = 10 (elli, bölü beş)*

11. Yay ayraç (())

a. Cümlelerin yapısıyla doğrudan ilgisi olmayan açıklamalar, yay ayraç alınır.

*Orhan Veli ve arkadaşları hem şekil (**vezin, kafiye, nazım şekli**) hem muhteva (**tema, kompozisyon, dil**) açısından bir ihtilâl yaparlar. (Sadık Tural, Zamanın Elinden Tutmak)*

(Hakkında açıklama yapılan söze ait ek, yay ayraç kapandıktan sonra yazılır. Ayrıca "yani" ile yapılan açıklamalar yay ayraç içine alınmaz.)

b. Tiyatro eserlerinde konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak için kullanılır:

*Muhtar – (**Başını uzatır.**) Ali, az gel buraya!*

*Garip Ali – (**Silkinir, toparlanır.**) Geliyorum.*

*Muhtar – İçeri gir, içeri (**Ali girer.**) Ali, iyi çocuksun, severim seni.*

Garip Ali- Sık sık çıkışırsın da.

(Recep Bilginer, İsyancılar)

c. Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek amacıyla kullanılır:

Sivas yollarında geceleri

Katar katar kâğnılar gider

Tekerleri meşeden

Ağız dil vermeyen köylüler

(Cahit Külebi)

Herkes birbirinin sırtında

Birbirinin cebinde herkesin eli

(Cahit Külebi,Türk Mavisi)

d. Alıntılarda, atlanılan bölümleri gösteren üç nokta yay ayraç içine alınabilir.

e. Bilginin şüpheli olduğunu belirten soru işareti yay ayraç içine alınır.

f. Alay, kinaye, küçümseme amacıyla ünlem işareti yay ayraç içine alınır.

g. Bir yazının maddelerini gösteren rakam ve harflerden sonra, kapama yay ayracı kullanılır: I), II), 1), 2), A), B), a), b)

12. Köşeli ayraç ([])

Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay
ayraçtan önce köşeli ayraç konur.

13. Kesme işareti (')

a. Özel adlara eklenen iyelik ve durum ekleri kesme ile ayrılır. Yalnız kurum, kuruluş, akım, çağ, dönem, sonda kullanılan unvan, ay ve gün adlarıyla deyimlerde geçen özel adlara eklenen çekim ekleri ayrılmaz.

Ahmet'i, Recep'e, Gazi Antep'i, Zonguldak'a, Sinop'un

Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dekanlığına, Bakanlar Kurulunu, Orta Çağın, Millî Edebiyat Akımından, İsmet Paşanın Hüseyin Beyi, Enver Paşayı, 29 Ekimden 23 Nisanı, Allahın delisi, Allaha emanet, Allahtan hayırlısı.

(Yabancı özel adlara eklenen bütün ekler kesme ile ayrılır.)

b. Kısaltmalara getirilen ekler kesme ile ayrılır. Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen ekler kısaltmanın son harfinin okunuşuna uyar. Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen ekler sözcüğün okunuşuna uyar.

AB'nin, TMO'ya, TDK'nın, TV'ye, TBMM'de

kg'dan, cm'yi, m'si

(Sonunda nokta bulunan kısaltmalar kesme ile ayrılmaz. Bunlarda ek noktadan sonra sözcüğün okunuşuna uygun yazılır: *vb.leri, mad.si, Fr.yı, Nu.dan*

c. Sayılara getirilen ekler kesme ile ayrılır. Ek sayının son ünsüzünün okunuşuna uyar.

1940'ta, 1939'da, 1943'te, 1942'de

6,35'lik, 9,65'lik, 45'lik, 7'nci, 6'ncı

d. Yaygın olmayan ses düşmeleri yerine kesme konur:

Görelim mevlam n'eyler

N'eylerse güzel eyler

(Erzurumlu İbrahim Hakkı)

e. Bir harf veya ekten sonra, ek gelirse kesme ile ayrılır: *A'dan Z'ye, -cı'nın -ıcı'yla karıştırılmaması gerekir.*

14. Tırnak işareti ("... ")

a. Bir kişiden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır.

Kişiler arasındaki ortak duygu ve düşünce akımı dille kurulabilmekte; dolayısıyla milli birlik ve beraberlik de toplumun bireylerini birbirine

perçinleyen dil ile sağlanabilmektedir. Dilin bu özelliği Atatürk tarafından şu sözlerle dile getirilmiştir: " **Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı, Türk Milletidir. Türk milleti demek, Türk dili demektir. Türk dili, Türk Milleti için kutsal bir hazinedir...**" (Zeynep Korkmaz)

b . Özellikle vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır:

Türkçeden yabancı dillere geçen kelime ve deyimler bizim onlar üzerindeki tesirlerimizi göstermesi bakımından ayrıca mühim bir konudur. "Yoğurt" ve "şişkebab" kelimeleri, yoğurt ve şişkebabıyla beraber bütün dünyaya yayılmıştır.

(Mehmet Kaplan)

c. Kitapların ve yazıların adları tırnak içine alınır:

"Deli Kurt" romanının son bölümü "Yolların Sonu" adını taşır.

(Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kullanılmaz: *Oktay Sinanoğlu'nun "Hedef Türkiye"sini okuyunuz.*)

15. Tek tırnak işareti ('...')

Tırnak içinde verilen ve yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü belirtmek için tek tırnak kullanılır: *"Eski okullarda bugünkü anlamıyla ana dili öğretimi yoktu. Tanpınar 'On üç asırdan beri muhtelif lügatlerin arasında dolaşan Türk düşüncesi ancak Türkçenin içinde kendisini bulabileceğine inanmıştır.' sözleriyle Türk düşüncesinin yüzyıllar süren başıboşluğunu dile getirmiştir."*

Dil yazılarında verilen örneğin anlamını göstermek için de kullanılır: *"Bugün sakınmak biçiminde yaşayan sözcük, Köktürkçede 'üzülmek', Uygurcada 'düşünmek' anlamına geliyordu."*

16. Denden işareti ("")

Bir yazıda alt alta gelen aynı sözcüklerin veya sözlerin tekrar yazılmasını önlemek için kullanılan işarettir:

-yor	:	Şimdiki		zaman	eki
-ecek	:	Gelecek	"	"	
-miş	:	Geçmiş	"	"	
-dı	:	Geçmiş	"	"	
-r	:	Geniş	"	"	

17. Yazıda kullanılan öteki işaretler

+	artı	<	küçük, çıkma
x	çarpı	>	büyük, gelişme
=	eşitlik	***	bölüm sonu
%	yüzde	±	eksiği veya fazlası
`	üs	≅	yaklaşık eşitlik
∫	paragraf	•	bitti
∴	çeviriniz	≈	yaklaşık değer

* **dipnot** § **paragraf**

◦ **derece**

=> **devam**

→ **gönderme**

III KISALTMALAR

Kısaltma; bir sözcük, terim veya özel adı karşılayan harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak belirtilmesi ve simgeleştirilmesidir.

Kısaltmalarla ilgili kurallar TDK'nin Yazım Kılavuzu'nda şöyle belirlenmiştir:

1. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları genellikle her sözcüğün ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır: *TDK* (Türk Dil Kurumu), *ABD* (Amerika Birleşik Devletleri); *TD* (Türk Dili), *TK* (Türk Kültürü), *TDED* (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi); *B* (batı), *D* (doğu), *G* (güney), *K* (kuzey); *GB* (güneybatı), *GD* (güneydoğu), *KB* (kuzeybatı), *KD* (kuzeydoğu).

Ancak kimi kısaltmalarda sözcüğün birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir sözcük oluşturma amacı güdülür: *BOTAŞ* (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), *İLESAM* (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği), *TÖMER* (Türkçe Öğretim Merkezi).

Gelenekleşmiş olan *T.C.* (Türkiye Cumhuriyeti) ve *T.* (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Element ve ölçülerin uluslararası kısaltmaları kabul edilmiştir: *C* (karbon), *Ca* (kalsiyum), *Fe* (demir); *m* (metre), *mm* (milimetre), *cm* (santimetre), *km* (kilometre), *g* (gram), *kg* (kilogram), *l* (litre), *hl* (hektolitre), *mg* (miligram), *m²* (metre kare), *cm²* (santimetre kare).

3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla element ve ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur: *Alm.* (Almanca), *İng.* (İngilizce), *Kocatepe Mah.* (Kocatepe Mahallesi), *Güniz Sok.* (Güniz Sokağı), *Prof.* (Profesör), *Dr.* (Doktor), *Av.* (Avukat), *Alb.* (Albay), *Gen.* (General); *is.* (isim), *sf.* (sıfat), *hızl.* (hazırlayan), *çev.* (çeviren), *ed.* (edebiyat), *fiz.* (fizik), *kim.* (kimya).

* * *

Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde sözcüğün okunuşu esas alınır: *cm'yi*, *kg'dan*, *mm'den*, *ykr'un*. Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır: *BDT'ye*, *TDK'den*, *THY'de*, *TRT'den*, *YTL'nin*. Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır: *ASELSAN'da*, *BOTAŞ'ın*, *NATO'dan*, *UNESCO'ya*.

Sonunda nokta bulunan kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek, noktadan sonra ve sözcüğün okunuşuna uygun olarak yazılır: *Alm.dan*, *İng.yi*, *vb.leri*.

Sert ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman okunuşta yumuşatılmaz: *AGİK'in* (AGİĞ'in değil), *CMUK'un* (CMUĞ'un değil), *RTÜK'e* (RTÜĞ'e değil), *TÜBİTAK'ın* (TÜBİTAĞ'ın değil).

Ancak *birlik* kelimesiyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte *k'nin* yumuşatılması normaldir: *ÇUKOBİRLİK'e* (söylenişi ÇUKOBİRLİĞE), *FİSKOBİRLİK'in* (söylenişi FİSKOBİRLİĞİN).

IV. KAYNAKÇA

1. Eker, Süer, Çağdaş Türk Dili, 2006, Grafiker Yay. Ankara
2. Kalfa, Mahir, Türkçede Noktalama, y.t.y. Yargı Yay, Ankara

3. Şavk, Ülkü Çelik, Ana Hatları ile Türk Dili, 2011,Yargı Yay. Ankara
4. TDK, Yazım Kılavuzu, 2005, Ankara
5. Yeniçeri, Hüseyin, Türkçe Yazım Kılavuzu, 2006, Yargı Yay. Ankara
6. Yeniçeri, Hüseyin vd., Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım, 2008, Tablet Yay., Konya.